

TANMENETJAVASLAT

dr. Probáld Ferenc - Ütőné dr. Visi Judit
Földrajz 10.
Regionális földrajz
című tankönyvhöz

(Raktári szám: 17136)

Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó

Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó Zrt.
a Sanoma company
A kiadásért felel: Kiss János Tamás vezérigazgató
Felelős szerkesztő: Kincses Ildikó
Raktári szám: **RE 922**
Műszaki igazgató: Babicsné Vasvári Etelka

A világgazdaság a 21. század elején

1. óra A világgazdaság építőkövei, az államok

Fogalmak: állam, nemzetgazdaság, költségvetési hiány (deficit), eladósodás, világgazdaság, gazdasági fejlettség, bruttó nemzeti termék (GDP), bruttó nemzeti jövedelem (GNI), árfo-lyam, vásárlóerő-paritás, alacsony, közepes és magas jövedelmű országok, fejlődő országok, társadalmi egyenlőtlenség, szociális háló, életszínvonal, életminőség, HDI, integráció

legfontosabb összefüggések:

- összefonódó nemzetgazdaságok alkotják korunk világgazdaságát,
- az állam szerepe a piacgazdaságban,
- a GDP és a GNI mint a gazdasági fejlettség mércéje,
- az emberi fejlődés indexe (HDI) az életminőségről ad képet,
- az együttműködések kialakulása, az integráció erősödése napjaink világgazdaságának jel-lemző folyamata.

2. óra A gazdasági és foglalkozási szerkezet

Fogalmak: társadalmi és földrajzi munkamegosztás, gazdasági és foglalkozási szerkezet, primer, szekunder, terciér és kvaterner szektor, posztindusztriális társadalom, infrastruktúra, extenzív és intenzív gazdasági fejlődés, termelékenység, foglalkozási átrétegződés, aktív ke-reső, munkanélküliség, kutatás-fejlesztés (K+F), humán erőforrás, versenyképesség

A legfontosabb összefüggések:

- a gazdasági szerkezet: a gazdaság szektorainak egymáshoz viszonyított aránya,
- a gazdasági szektorok tevékenységi területei,
- a szolgáltatás jelentősége sokat nőtt az utóbbi évtizedekben,
- a szolgáltatások színvonala nemcsak a gazdasági fejlődés meghatározója, hanem a másik két szektor termelékenységére is hatással van.

3. óra Nyertesek és vesztesek a világgazdaságban

Fogalmak: piac, cserekereskedelem, barter, kereslet, kínálat, világgazdasági pólus, szakoso-dás, centrum térség, Triád, periféria, félperiféria, tradicionális gazdaság, duális gazdaságser-kezet, világgazdasági erőter, szolgáltatás-kereskedelem, külkereskedelmi áruszerkezet, működőtőke, cserearány, világgazdasági korszakváltás, kamat, infláció, rögzített és változó kamatozású hitel, adósságszolgálat, hitelképesség, adósságspirál, adósságcsapda, átütetmezés

Topográfiai ismeretek: Nagy-Britannia, USA, Németország, Japán, Európai Unió

A legfontosabb összefüggések:

- a mai világkereskedelem kialakulása,
- a világgazdasági pólusok és erőterek kialakulása,
- a centrum és periféria viszonya,
- az alacsony jövedelmű országok hitelfelvételre kényszerülnek, ami tovább nehezíti a hely-zetüket.

4. óra A multik és a globalizáció

Fogalmak: transznacionális vállalat (multi, TNC), leányvállalat, intrafirm kereskedelem, fú-zió, kartell, vertikális termelési integráció, komplex integráció, kiszervezés, világtermékek, globalizáció, liberalizáció, szubvenció, Világkereskedelmi Szervezet (WTO), nemzetközi verseny

A legfontosabb összefüggések:

- a transznacionális vállalatok túllépnek az országhatárokon,
- céljuk minél kisebb költségráfordítással a lehető legnagyobb hasznot előállítani,
- a TNC-k átlépik a gazdasági ágak határait is,

– a globalizáció jellemzői és a TNC-kkel való kapcsolata.

5. óra Mindennapi pénzügyeink - a pénzről másképp

Fogalmak: árupénz, bankjegy, pénzérme, készpénz, bankszámlapénz, pénzügyi szolgáltatás, kamat, valuta, deviza, konvertibilis valuta, valutaárfolyam, infláció értékpapír, állampapír, kötvény, részvény

A legfontosabb összefüggések:

- a pénz értékmérő eszköz, mely többféle formában jelenhet meg,
- a valuta és a deviza fogalmának megkülönböztetése,
- az infláció jellemzői, hatásai,
- az értékpapír fogalma, formái.

6. óra A pénz mozgatja a világot?

Fogalmak: tőke, profit, működőtőke, pénztőke „barna mezős” beruházás, zöld mezős” fejlesztés, nemzetközi hitelezés, értékpapír-kereskedelem, devizakereskedelem, spekulációs ügylet, monetáris világgazdaság, tőzsde árutőzsde, értéktőzsde, bróker, tőzsdeindex, Dow Jones-index, BUX-index, Nemzetközi Valutaalap (IMF), Világbank (IBRD), OECD

Topográfiai ismeretek: USA, EU, Japán, Chicagó, New York, Párizs

A legfontosabb összefüggések:

- a pénz és a tőke közti különbség,
- a működőtőke-befektetések jellemzői,
- a pénz növekvő szerepét mutatja az a tény, hogy a pénz uralta, ún. monetáris világgazdaságban élünk,
- tőzsde: a tőkés piac,
- a világ pénzügyi folyamatait a Nemzetközi Valutaalap és a Világbank felügyeli
- az OECD gazdasági tanácsaival segíti a tagállamok gazdaságának fejlődését.

7. óra Összefoglalás

8. óra Témazáró

Európa regionális földrajza

9. óra A Római Szerződéstől az Európai Unióig

Fogalmak: integráció, Római Szerződés, szabadkereskedelmi övezet, Európai Gazdasági Közösség, vámunió, vendégmunkás, gazdasági és pénzügyi unió, politikai unió, euró, euró-zóna, Európai Bizottság, Európai Parlament, Schengeni Egyezmény

Topográfiai ismeretek: Brüsszel, Luxemburg, Strasbourg, Frankfurt

A legfontosabb összefüggések:

- az Európai Unió kialakulásának előzményei és folyamata,
- az integráció fejlődésének lépései.

10. óra Együtt egymásért – az EU közös gazdaságpolitikai céljai

Fogalmak: „kék banán”, kikötőváros, peremvidék, strukturális és kohéziós alapok, fejlesztési terv, hagyományos iparvidék, belterjes árutermelő mezőgazdaság, családi gazdaság, parasztgazdaság, mezőgazdasági politika, protekcionizmus, övezetes elrendeződés, feudális eredetű nagybirtok, latifundium, havasi pásztorkodás, vidékfejlesztés, Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA), társulási egyezmény, partnerségi egyezmény, NATO

A legfontosabb összefüggések:

- az EU regionális politikájának egyik fontos célja a fejlettségbeli különbségek mérséklése,
- az EU mezőgazdasága az éghajlati adottságokhoz igazodva sokféle árut termel, de

- drágábban, mint a versenytársai, ezért a költségvetés jelentős részét felemésztí a mezőgazdaság támogatása,
- az EU és a társult államok.

11. óra A Benelux-államok

Fogalmak: nemzetközi munkamegosztás, Benelux gazdasági unió, agglomeráció, belterjes (intenzív) mezőgazdaság, állattenyésztés, tejtermékek, sertés- és baromfitenyésztés, zöldség- és virágkertészet, területi és kulturális önkormányzat (autonómia), elektronika, kőolaj-finomítás

Topográfiai ismeretek: Vallónia, Flandria, elektronika, Brüsszel, Randstad, Hága, Rotterdam, Antwerpen, Luxembourg

A legfontosabb összefüggések:

- a kedvező közlekedés-földrajzi helyzet és a viszonylag kevés ásványkincs szerepe a gazdaság fejlődésében,
- az óceáni éghajlat nyújtotta adottságok a mezőgazdaság számára,
- a kétarcú Belgium: Flandria és Vallónia.

12-13. óra Nagy-Britannia

Fogalmak: gyarmatbirodalom, a világ ipari műhelye, megmerevedett gazdasági szerkezet, „zöld Anglia”, „sárga Anglia”, szénbányászat, vaskohászat, textilipar, szerkezetváltás, értéktőzsde, világváros (globális város)

Topográfiai ismeretek: Skócia, Glasgow, Északkelet-Anglia, Liverpool, Manchester, Közép-Anglia, „fekete vidék”, Birmingham, London

A legfontosabb összefüggések:

- a földrajzi helyzete is segítette Angliát abban, hogy a 19. században a „világ műhelye” lett,
- az ipari forradalom kialakulása, hatása,
- a gyarmatok elvesztésének következményei,
- a „zöld” és „sárga” Anglia természeti adottságai és mezőgazdasága,
- a Nagy-Britannia iparvidékei: múlt, jelen, jövő.

14-15. óra Franciaország

Fogalmak: gyarmatbirodalom, mezőgazdaság, tejipar, baromfi- és sertésenyésztés, búza-, cukorrépa-, kukorica- és napraforgó-termesztés, borászat, óceáni hatás, mediterrán éghajlat, idegenforgalom, atomipar, autógyártás, repülőgépgyártás, űrkutatás, területi átrendeződés, nagysebességű vasút

Topográfiai ismeretek: Francia-középhegység, Alpok, Párizs, Strasbourg, Lyon, Marseille, Monaco

A legfontosabb összefüggések:

- természeti adottságok és a rá épülő mezőgazdaság,
- a francia ipar fejlődése az I. világháború óta eltelt évtizedekben,
- gazdaság térbeli elhelyezkedésében bekövetkező változások.

16. óra Olaszország

Fogalmak: földrengésveszély, mediterrán éghajlat, idegenforgalom, területi fejlettségi különbség, kis- és középvállalatok, Torino – Milánó –Genova háromszög

Topográfiai ismeretek: Alpok, Appenninek, Pó-síkság, Etna, Vezúv, Torino, Milánó, Genova, Riviéra, Velence, Trieszt, Nápoly, Róma, Vatikán

A legfontosabb összefüggések:

- a természeti adottságok, és ezek hasznosítási lehetőségei,
- az ország északi és déli részre tagolódásának történelmi és természeti okai vannak,

– Észak és Dél gazdaságának jellemzői.

17. óra Spanyolország

Fogalmak: nemzeti kisebbség, tartományi önkormányzat, óceáni, kontinentális és mediterrán éghajlat, szántóföldi kultúrák, latifundium, halászat, olívaolaj, borásza, öntözéses kertgazdálkodás, zöldség- és gyümölcsstermesztés, vaskohászat, gépkocsigyártás, szolgáltatások

Topográfiai ismeretek: Madrid, Barcelona, Sevilla, Bilbao,

A legfontosabb összefüggések:

- a természeti adottságok szerepe a gazdaság fejlődésében,
- Európa jelentős zöldség- és gyümölcscellátója,
- az idegenforgalom szerepe a gazdaság fejlődésében,
- Gibraltár sajátos helyzete.

18. óra Észak-Európa országai- hasonlóságok és különbségek

Irányított tanulói munka

Topográfiai ismeretek: Helsinki, Stockholm, Reykjavík, Oslo, Göteborg, Malmö, Koppenhága

A legfontosabb összefüggések:

- hasonló természeti adottságok és történelmi múlt,
- hogyan használják ki adottságaikat Észak-Európa országai a tenger jelentősége: halászat, hajózás, ásványkincsek,
- energiaforrások és ásványkincsek: vízenergia, geotermikus energia, kőszén, vasérc
- világszínvonalú ipar kibontakozása.

19. óra Németország I.

Fogalmak: NSZK, NDK, újraegyesítés, gazdasági nagyhatalom, területi fejlettségi különbség, tranzitútvonat

Topográfiai ismeretek: NSZK, NDK, Berlin, Germán-alföld, Német-középhegység, Sváb-Bajor-medence, Alpok

A legfontosabb összefüggések:

- az egykori NSZK és NDK egyesülése, és ennek következményei,
- a német tájak természeti adottságai és az erre épülő mezőgazdaság.

20. óra Németország II.

Fogalmak: Ruhr-vidék, feketekőszén, kohászat, nehézipar, szerkezeti válság, kutatás-fejlesztés, autóipar, vegyipar, környezeti válság, környezetvédelmi ipar

Topográfiai ismeretek: Ruhr-vidék, Köln, Bonn, Frankfurt, Mannheim, Stuttgart, München, Hamburg, Duisburg, Dortmund, Bréma, Rostock, Berlin, Hannover, Drezda, Lipcse, Halle

A legfontosabb összefüggések:

- a német ipar kialakulása (múlt) és átalakulása (jelen és jövő),
- fejlettségbeli különbségek az egyes német régiók között.

21. óra Ausztria és Svájc

Fogalmak: vízenergia, semlegesség, termelékeny ipar, minőségi termék, állattenyésztés, rét- és legelőgazdálkodás, idegenforgalom, tranzitforgalom

Topográfiai ismeretek: Keleti-Alpok, Nyugati-Alpok, Bécs, Graz, Salzburg, Linz, Burgenland, Órvidék, Zürich, Bern, Genf

A legfontosabb összefüggések:

- az Alpok határozza meg mindkét ország alapvető adottságait,
- a kedvező közlekedés-földrajzi helyzet mindkét ország gazdasági fejlődésére pozitív

hatással van.

22. óra Kelet-Közép-Európa és Délkelet-Európa

Fogalmak: szocializmus, állami tervgazdálkodás, KGST, eladósodás, rendszerváltozás, privatizációs folyamat, reprivatizáció, kártalanítás, vagyonjegy, munkanélküliség, piacváltás, külföldi befektetés

Topográfiai ismeretek:

A legfontosabb összefüggések:

- a 20. századi történelmi események hatásai a gazdasági fejlődésre,
- a piacgazdaságba való átmenet folyamata, következményei,
- eltérő fejlődési utak.

23. óra Lengyelország

Fogalmak: nagyarányú határváltozások, területi különbségek, szénbányászat, kohászat, gép-
ipar, kisgazdaságok

Topográfiai ismeretek: Lengyel-alföld, Lengyel-középhegység, Kárpátok, Felső-Szilézia, Katowice, Krakkó, Łódź, Varsó, Szczecin, Gdańsk

A legfontosabb összefüggések:

- az ásványkincsek szerepe a gazdaság fejlődésében,
- a jelentős területi fejlettségi különbség háttere,
- a kisparaszti mezőgazdaság lehetőségei.

24. óra Csehország és Szlovákia

Fogalmak: Csehszlovákia, barnaszénkészlet, energiagazdaság, kohászat, nehézgépgyártás, autógyártás, hagyományos iparágak, idegenforgalom

Topográfiai ismeretek: Csehszlovákia, Cseh-medence, Morva-medence, Felső-Sziléziai-medence, Plzeň, Ostrava, Brno, Prága, Ostrava, Északnyugati-Kárpátok, Magas-Tátra, Pó-zsony, Komárom, Kassa

A legfontosabb összefüggések:

- Csehszlovákia, a közös múlt,
- Csehország: változatos természeti adottságok, és az erre épülő gazdaság,
- Szlovákia: nehezebb feltételek, kevésbé kedvező adottságok,
- a fejlődés eltérő útjai.

25. óra Románia

Fogalmak: nemzetiségek, tervgazdálkodás, vegyipar, anyag- és energiaigényes iparág, gép-
ipar, napraforgó-termesztés, kukoricatermesztés, idegenforgalom

Topográfiai ismeretek: Erdély, Székelyföld, Keleti-Kárpátok, Hargita, Déli-Kárpátok, Erdélyi-medence, Erdélyi-peremhegyvidék, Román-alföld, Marosvásárhely, Kolozsvár, Brassó, Nagyvárad, Arad, Temesvár, Ploiești, Bukarest, Galati, Konstanca

A legfontosabb összefüggések:

- Románia nemzetiségei,
- ásványkincsekben való gazdagság és a gazdasági fejlődés összefüggései,
- Románia nagytájai: természetföldrajzi és gazdasági vonások.

26. óra Jugoszlávia felbomlása

Fogalmak: éghajlatválasztó hegység, mediterrán éghajlat, szövetségi állami berendezkedés, gazdasági fejlettségi különbség, vendégmunkás-kibocsátás, idegenforgalom

Topográfiai ismeretek: Dinári-hegység, Bosznia-Hercegovina, Szarajevó, Macedónia, Skopje

A legfontosabb összefüggések:

- Jugoszláviában sokféle kultúrájú, vallású és nyelvű nemzetiség élt egymás mellett,
- a kulturális és vallási különbségek, az eltérő gazdasági fejlettség az ország felbomlásához vezettek.

26. óra Szlovénia, Horvátország, Szerbia

Topográfiai ismeretek: Szlovénia, Horvátország, Szerbia, Vajdaság, Koszovó, Montenegró, Ljubljana, Zágráb, Eszék, Split, Dubrovnik, Fiume (Rijeka), Belgrád, Szabadka, Újvidék, Podgorica

A legfontosabb összefüggések:

- az utódállamok közül Szlovénia a legfejlettebb,
- Horvátország: változatos természeti jellemzők, kulcsfontosságú idegenforgalom,
- Szerbia: legnagyobb területű utódállam, mely „örökölte” Jugoszlávia kulturális sokszínűségét.

27. óra Ukrajna

Fogalmak: Szovjetunió, Független Államok Közössége (FÁK), kollektivizálás, pártállami diktatúra, vaskohászat, hadiipar, tranzitország

Topográfiai ismeretek: Szovjetunió, Független Államok Közössége (FÁK), Kijev, Donyec-medence, Donyeck, Krím-félsziget, Dnyepropetrovszk, Odessza, Csernobil, Északkeleti-Kárpátok, Kárpátalja, Munkács, Ungvár, Beregszász

A legfontosabb összefüggések:

- egykor Szovjetunió része, ma önálló állam,
- mezőgazdasága számára kedvezőek a feltételek,
- iparát a nehézipar túlsúlya jellemzi.

28. óra Oroszország I.

Fogalmak: pártállami diktatúra, kollektivizálás, kolhoz, Független Államok Közössége, föderatív állami berendezkedés

Topográfiai ismeretek: Független Államok Közössége, Észtország, Lettország, Litvánia, Fehéroroszország, Moldova, Kazahsztán

A legfontosabb összefüggések:

- a Szovjetunió legnagyobb területű utódállama,
- a Független Államok Közösségének meghatározó tagja,
- gazdasági életét az utóbbi években a piacgazdaság határozza meg.

29. óra Oroszország II.

Fogalmak: övezetesség, transzszibériai vasút

Topográfiai ismeretek: Szibéria, Kuznyecki-medence, Moszkva, Szentpétervár, Murmanszk, Nyizsnyij Novgorod, Jekatyerinburg, Cseljabinszk, Novoszibirszk, Krasnojarszk, Uszty-Ilimszk, Vlagyivosztk

A legfontosabb összefüggések:

- mezőgazdasága az éghajlati övezetekhez igazodva alakult ki,
- ipara óriási nyersanyagkészletekre támaszkodhat, de a kitermelőiparnak a nehéz természeti körülményekkel is számolnia kell.

30. óra Összefoglalás**31. óra Témazáró**

Hazánk földrajza

32-33. óra Magyarország természeti és társadalmi erőforrásai

Fogalmak: átmenő forgalom, fővárosközpontú út- és vasúthálózat, nemzetközi idegenforgalom, természeti erőforrás, barna erdőtalaj, mezőségi talaj, mérsékelt kontinentális éghajlat, szénhidrogének, kőszén- és lignit-előfordulás, nemzetiség, természetes fogyás, születéskor várható élettartam, aprófalú, tanyavilág

A legfontosabb összefüggések:

- a hazánk földrajzi helyzetének értékelése,
- természeti adottságaink,
- hazánk demográfiai jellemzői.

34-35. óra A gazdasági átalakulás két évtizede

Fogalmak: közepes gazdasági fejlettség, politikai rendszerváltozás, külföldi működőtőke befektetés, privatizáció, magánvállalkozás, beruházás, piaci verseny, munkanélküliség, ipari szerkezetváltás, szolgáltatás, infrastruktúra, területi fejlettségi különbség, külkereskedelem

A legfontosabb összefüggések:

- gazdaságunkat befolyásoló események a 20. században,
- rendszerváltozás után: szerkezetváltás, privatizáció, külföldi tőkebefektetések, megjelenő munkanélküliség
- változások a külgazdasági kapcsolatokban: társulási egyezmény, EU-tagság, működőtőke-import és -export,
- erősödő regionális kapcsolatok.

36. óra Közép-Magyarország és Budapest

Fogalmak: régió, agglomerációs gyűrű, „ipar utáni” (posztindusztriális) korszak, szolgáltatás, kvaterner szektor, tőzsde, ingázás, városközpont (city), belső lakóhelyöv, külső munkahelyöv, külső lakóhelyöv, környezeti problémák, városi hulladék, idegenforgalom, világörökség, M0-ás autópálya-gyűrű

Topográfiai ismeretek: Budai-hegység, Pilis, Visegrádi-hegység, Duna-kanyar, Gödöllő, Szentendre, Százhalombatta, Vác

A legfontosabb összefüggések:

- a régió meghatározása,
- Budapest szerepe Közép-Magyarország és az ország életében,
- Budapest városszerkezete, ennek átalakulása,
- az agglomeráció fő vonásai.

37. óra Nyugat-Dunántúl

Fogalmak: erdősültség, állattenyésztés, élelmiszeripar, idegenforgalom, gépipar, autóipar, külföldi tőke

Topográfiai ismeretek: Alpokalja, Soproni-hegység, Kőszegi-hegység, Őrség, Zalai-domb-ság, Kisalföld, Szigetköz, Szombathely, Sopron, Kőszeg, Szentgotthárd, Zalaegerszeg, Nagykanizsa, Hévíz, Keszthely, Győr, Mosonmagyaróvár, Fertő-Hanság Nemzeti Park, Őrségi Nemzeti Park

A legfontosabb összefüggések:

- a Dunántúl általános jellemzői, felértékelődő földrajzi helyzet,
- Nyugat-Dunántúl tájai, természeti adottságai,
- Nyugat-Dunántúl jelentősebb települései, gazdasági szerepük.

38. óra Közép- és Dél-Dunántúl

Fogalmak: gyümölcs- és szőlőkultúra, borászat, kukoricatermesztés, napraforgó-termesztés, bauxit, mangánérc, kőszén, idegenforgalom, gépkocsigyártás, elektronika, ipari park, élelmiszeripar, aprófalvak, urbanizációs tengely, katolikus egyházi központ, dombvidék

Topográfiai ismeretek: Balatoni Riviéra, Dunántúli-középhegység, Villányi-hegység, Mecsek, Mezőföld, Várpalota, Tatabánya, Ajka, Komárom, Lábatlan, Nyergesújfalú, Dorog, Esztergom, Székesfehérvár, Dunaújváros, Veszprém Pápa, Balatonfüred, Pécs, Mohács, Szekszárd, Paks, Siófok, Duna–Dráva Nemzeti Park, Balaton-felvidéki Nemzeti Park

A legfontosabb összefüggések:

- Közép- és Dél-Dunántúl tájai, természeti adottságai, s rendszerváltozás következményei,
- Közép- és Dél-Dunántúl jelentősebb települései, gazdasági szerepük,
- az idegenforgalom kiemelt jelentőségű a két régió gazdaságában.

39. óra Észak-Magyarország

Fogalmak: történelmi borvidék, vásárvonal, szénbányászat, lignitbányászat, nehézipar, vegyipar, válságterület

Topográfiai ismeretek: Északi-középhegység, Börzsöny, Cserhát, Mátra, Bükk, Bükkalja, Cserhát Aggteleki-karszt, Zempléni-hegység, Tokaj-hegyalja, Hatvan, Gyöngyös, Hollókő, Eger, Sárospatak, Ózd, Salgótarján, Berente, Tiszaújváros, Miskolc, Duna–Ipoly Nemzeti Park, Bükki Nemzeti Park, Aggteleki Nemzeti Park

A legfontosabb összefüggések:

- Észak-Magyarország hagyományosan nehézipari régió, amely napjainkban jelentősen átalakul,
- a rendszerváltozás kedvezőtlen társadalmi-gazdasági következményei, a kilábalást nehezítő tényezők,
- mezőgazdasága az éghajlathoz és a domborzathoz igazodik,
- három nemzeti park gondoskodik a természeti értékek védelméről.

40. óra Régiók az Alföldön

Fogalmak: kukorica-és búzatermesztés, napraforgó-termesztés, zöldség- és gyümölcsstermesztés, állattenyésztés, élelmiszeripar, vöröshagyma, fűszerpaprika, belvízveszély, rétegvíz, kőolaj- és földgázbányászat, tanya, bokortanya, óriásfalu, mezőváros

Topográfiai ismeretek: Hortobágy, Hajdúság, Nyírség, Nagykunság, Jászság, Tisza-tó, Körös–Maros köze Bácskai-löszhát, Kiskunság, Szolnok, Nyíregyháza, Debrecen Hajdúszoboszló Oroszáza, Békéscsaba, Gyula, Hódmezővásárhely, Kecskemét, Baja, Szeged, Hortobágyi Nemzeti Park, Kiskunsági Nemzeti Park, Körös–Maros Nemzeti Park

A legfontosabb összefüggések:

- az Alföld általános jellemzői, a két alföldi régió hasonló és eltérő adottságai,
- az Észak-Alföld régió kistájai, mezőgazdasága, ipara és települései,
- a Dél-Alföld régió kistájai, mezőgazdasága, ipara és települései.

41. óra Hol élünk, hogyan élünk?

A lakóhely földrajzának jellemzői – tanulói munkáltató óra

42. óra Összefoglalás

43. óra Témazáró dolgozat

Távoli országok földrajza

44. óra Törökország

Fogalmak: vendégmunkás, vámunió, demokrácia, iszlám, mediterrán éghajlat, török Riviéra,

Topográfiai ismeretek: Anatólia, Örmény-magasföld, Boszporusz, Dardanellák, Isztambul, Ankara, Izmir, Tigris, Eufrátesz

A legfontosabb összefüggések:

- terméketlen fennsíkok, termékeny partvidék,
- két kontinens határán – két kultúra határán,
- a felzárkózás lehetőségei és nehézségei.

45. óra Izrael

Fogalmak: cionista mozgalom, csepegtető öntözés, belterjes gazdálkodás, mezőgazdasági szövetkezetek, jaffanarancs, gyémántcsiszolás, kutatás és fejlesztés, high-tech iparágak, zarándokhely

Topográfiai ismeretek: Palesztina, Jeruzsálem, Haifa, Tel-Aviv, Jordán, Holt-tenger

A legfontosabb összefüggések:

- Izrael területének kialakulása, változásai,
- az arab-izraeli viszony hatása az ország életére,
- az ország éghajlata döntő a mezőgazdaság számára,
- kevés ásványkincs, nagy szaktudású munkaerő.

46. óra A Közel-Kelet arab országai

Fogalmak: mediterrán gazdálkodás, oázisgazdálkodás, nomád pásztorkodás, szikesedés, OPEC, vendégmunkás, iszlám

Topográfiai ismeretek: Közel-Kelet, Szaúd-Arábia, Irak, Irán, Egyesült Arab Emírségek, Kuvait, Bagdad, Damaszkusz, Rijád, Mekka

A legfontosabb összefüggések:

- sokféle természeti adottság jellemzi a térséget: sivatag, bővizű folyó, hegyvidék, tengerpart, ásványkincsekben gazdag és szegény területek,
- gazdasági életük alapja az ásványkincs, főleg a kőolaj,
- népességüket a gazdagság és a szegénység ellentéte jellemzi.

47. óra Afrika: kontinens a világgazdaság periferiáján

Fogalmak: mediterrán gazdálkodás, hagyományos és ültetvényes mezőgazdaság, kapás földművelés, égető-talajváltó gazdálkodás, ugarolás, monokultúra, duális szerkezetű mezőgazdaság, félnomád és nomád pásztorkodás, túllegeltetés, elsivatagosodás, demográfiai robbanás, eladósodás, vendégmunkások, szafariturizmus, kézműipar,

Topográfiai ismeretek: Atlasz-vidék, Szahara, Marokkó, Algéria, Tunézia, Líbia, Nigéria, Kenya, Seychelle-szigetek, Guinea, Csád

A legfontosabb összefüggések:

- a gyarmati múlt máig élő hatásai,
- éghajlathoz és domborzathoz igazodó mezőgazdaság,
- a gazdálkodás környezeti hatásai,
- sajátos idegenforgalmi adottságok, az idegenforgalom mint kitörési lehetőség,
- a felzárkózást nehezítő tényezők.

48. óra Egyiptom

Irányított tanulói munka

49. óra Dél-afrikai Köztársaság

Fogalmak: búrok, koisanid népek, bantuk, jövedelem-különbség, AIDS, árutermelő mezőgazdaság, bányászat,

Topográfiai ismeretek: Johannesburg, Fokváros, Pretoria

A legfontosabb összefüggések:

- a gyarmati múlt és az apartheid következményei,
- sokféle természeti erőforrás,
- Afrika legfejlettebb gazdasága
- a fejlődést nehezítő tényezők.

50. óra Az Amerikai Egyesült Államok

Fogalmak: NATO, NAFTA, monopólium, multinacionális vállalat, tömegáru-termelés, konjunktúra, recesszió, túltermelési válság, tőkekivitel, posztindusztriális társadalom, bevándorlás, agyelszívás (brain drain), tudományos-technikai forradalom, szabadkereskedelem

Topográfiai ismeretek: Alaszka, Hawaii-szigetek, Kanada, Mexikó

A legfontosabb összefüggések:

- hogyan lett az Egyesült Államok gyarmatból a világ vezető gazdasági hatalma,
- hogyan tart(hat)ja meg az Egyesült Államok a világgazdaságban betöltött vezető szerepét,
- a NATO és a NAFTA szerepe az USA politikai és gazdasági életére.

51. óra Az USA gazdasága

Fogalmak: farm, áruterelő mezőgazdaság, birtokkoncentráció, övezetes mezőgazdaság, szakosodott termelés, termelékenység, élelmiszer- és takarmányexport, biotechnológia, kutatás-fejlesztés (K+F), katonai-ipari komplexum

Topográfiai ismeretek**A legfontosabb összefüggések:**

- az USA mezőgazdaságának főbb vonásai: farmok, éghajlathoz igazodó mezőgazdaság,
- az USA ásványkincsekben való gazdagság, de jelentős import is,
- csúcstechnológia és fejlett szolgáltatások a gazdasági fejlődés motorjai.

52. óra USA: az északi körzet

Fogalmak: megalopolisz, globális város, city, peremváros, szuburbia, bolygóváros, szóróványtelepülés, kohászat, autógyártás, városellátó övezet, kukoricaöv, szójatermesztés, sertés- és marhahizlalás, malom- és húsipar

Topográfiai ismeretek: New York, Washington, Detroit, Chicago, Toronto, Montreal

A legfontosabb összefüggések:

- az ország műhelye a Nagy-tavak vidéke, napjainkban „rozsdáövezetté” vált,
- a keleti part összefüggő városhalmaza a modern iparágak, az oktatás és a kulturális élet központja, New York világgazdasági szerepe,
- Közép-Nyugat: tipikus mezőgazdasági térség.

53. óra USA: a déli körzet

Fogalmak: atomipar, hadiipar, űrkutatás, idegenforgalom, földimogyoró- és dohánytermesztés, fafeldolgozás, iparszerű baromfinevelés, déligyümölcs-ültetvények, konzervgyártás, hurrikán

Topográfiai ismeretek: Texas, Florida, Houston, Dallas, Atlanta, New Orleans, Miami

A legfontosabb összefüggések:

- a gazdasági felzárkózás lépései,
- a körzet mezőgazdaságának átalakulása,
- az adottságokra épülő gyorsan fejlődő modern ipar.

54. óra USA: a nyugati körzet

Fogalmak: mikroelektronika, Szilícium-völgy, atomipar, hadiipar, repülőgépgyártás, filmipar, nemzeti park, gejzír, öntözéses gazdálkodás, indián rezerváció, fotokémiai szmog

Topográfiai ismeretek: Szilícium-völgy, Los Angeles, San Francisco, Seattle, Kalifornia

A legfontosabb összefüggések:

- a körzet gazdaságának kiépülése és fellendülésének tényezői,
- a mediterrán éghajlatú Nagy-völgy fontos zöldség- és gyümölcsstermelő vidék.

55. óra Az USA árnyékában: Latin-Amerika

Fogalmak: mulatt, mesztic, kreol, földbirtok-koncentráció, latifundium, ültetvény, külterjes gazdálkodás, monokultúra, magassági övek, cukornád-, kávé-, banán- és szójatermesztés, szarvasmarha- és juhtenyésztés, esőerdő, szavanna, fakitermelés, kőolaj-, vasérc-, bauxit-, rézércbányászat, kohászat, importhelyettesítés, vámszabad terület, eladósodás, luxus-idegenforgalom, adóparadicsom, offshore-cég

Topográfiai ismeretek: Kuba, Bolívia, Peru, Brazília, Argentína, Kolumbia, Ecuador, Panama, Costa Rica, Antillák, Bahama-szigetek, Mexikó, Venezuela, Mexikóváros, Buenos Aires,

A legfontosabb összefüggések:

- sokszínű népesség,
- feudális eredetű nagybirtokokon és modern kispaszti ültetvényeken folyik a mezőgazdasági termelés, a sokféle mezőgazdasági termék nagy része exportra kerül.
- a földtani felépítés miatt sokféle és gazdag ásványkincs-lelőhelyek vannak a térségben,
- az USA gazdasági befolyása,
- virágzó üdülőszigetek és adóparadicsomok a Karib-tengeri szigetvilágban.

56. óra Brazília, a jövő országa

Fogalmak: kávé-, szója- és cukornádtermesztés, bioetanol, ranch, szarvasmarha-tenyésztés, esőerdő, fakitermelés, vasérc- és bauxitbányászat, vízerőmű, kohászat, gépipar,

Topográfiai ismeretek: Brazil-felföld, Amazonas-medence, Rio de Janeiro, São Paulo, Brasilia (Brazíliaváros)

A legfontosabb összefüggések:

- a gyarmati múlt hatása,
- kedvező természeti adottságok,
- jelentős mezőgazdasági kivitel,
- a partról a kontinens belseje felé terjeszkedő ipar,

57. óra: Rész-összefoglalás

58. óra Japán

Fogalmak: technopolisz, beszállító és összeszerelő üzem, robottechnika, termelés-szervezés, exportösztönző gazdaságpolitika, technológia-export, hajóépítés, autógyártás, nukleáris háttérpar

Topográfiai ismeretek: Tokió, Kobe, Oszaka, Nagoja, Kiotó

A legfontosabb összefüggések:

- hagyománytisztelet és a modernizáció egyszerre van jelen a japán gazdasági-társadalmi-politikai életben,
- a „japán gazdasági csoda” tényezői,
- az exportösztönző gazdaságpolitika eredményei,
- kevés termőföldre, elaprózott parcellákra épülő gépesített mezőgazdaság,
- a tenger szerepe az ország életében.

59. óra Az újonnan iparosodó országok

Fogalmak: importhelyettesítő ipar, pénzügyi szabályozók, ültetvényes gazdálkodás, olajpálma- és rizstermesztés, ónérc-bányászat, kőolaj- és földgáztermelés, fakitermelés, kínai bevándorlás, agglomeráció, óriásváros, ASEAN

Topográfiai ismeretek: Szingapúr, Tajvan, Dél-Korea, Szöul, Thaiföld, Bangkok, Malajzia, Fülöp-szigetek, Manila, Indonézia, Jakarta

A legfontosabb összefüggések:

- a „japán gazdasági csoda” mint a gazdasági fellendülés követendő példája,
- az újonnan iparosodó országok első és második hullámának jellemzői,
- a leszakadó térségek problémái.

60. óra Kína I.

Fogalmak: demográfiai robbanás, népesedéspolitika, egy-gyermekes családmódel, éhínség, teraszos művelés, öntözéses gazdálkodás, szubtrópusi monszun éghajlat, árasztásos rizstermesztés, többszöri aratás, talajerő-utánpótlás

A legfontosabb összefüggések:

- a gyors népességnövekedés visszaszorítása,
- Nyugat- és Kelet-Kína: Kína két eltérő arca,
- éghajlat és domborzat: a mezőgazdaság két fő természeti feltétele,
- a nagy népességet csak a termőföldek intenzív, sokoldalú hasznosításával tudják ellátni élelmiszerekkel.

61. óra Kína II.

Fogalmak: tőkekivitel, árudömping, külkereskedelmi mérleg, különleges gazdasági övezet

Topográfiai ismeretek: Hongkong, Peking, Sanghaj, Kanton

A legfontosabb összefüggések:

- gazdag ásványkincs-készletre épül a nehézipar,
- a különleges gazdasági övezetek kialakítása a nyitási politika része, nagy területi fejlettségi különbség,
- Hongkong szerepe az ország gazdaságában,
- a fellendülő idegenforgalom is hozzájárul az intenzív gazdasági fejlődéshez.

62. óra India

Fogalmak: trópusi monszun éghajlat, hindu és mohamedán vallás, kasztrendszer, szövetségi állam, demográfiai robbanás, szoftverfejlesztés, szolgáltatások exportja

Topográfiai ismeretek: India, Pakisztán, Bombay (Mumbai), Kalkutta (Kolkata), Delhi (Újdelhi), Bangalore

A legfontosabb összefüggések:

- a szubkontinens országai, főbb jellemzőik, a gyarmati múlt következményei,
- a trópusi monszun és a mezőgazdaság,
- a nehézipar alapját értékes ásványkincs-lelőhelyek jelentik,
- két arcú gazdaság, a múlt és a jövő egymás mellett, szoftverfejlesztés és szolgáltatás export a gazdaság fejlődő ágai.

63. óra Összefoglalás

64. óra Témazáró

Jövönk sorskérdései

65. óra Földünk - a túlszűfolt bolygó

Fogalmak: demográfiai robbanás, demográfiai átalakulás, természetes szaporodás, népesség-fogyás, elöregedés, születésszabályozás, népesedéspolitikai, termékenységi arányszám, városodás, dezurbanizáció, városi régió, óriásváros (megaváros), ökológiai folyosó

A legfontosabb összefüggések:

- miért alakult ki a napjainkra jellemző környezeti válság,
- a világ népességének növekedésében megfigyelhető tendenciák,
- milyen következményekkel jár a demográfiai robbanás,
- a gyorsan növekvő népességű agglomerációk jelenlegi helyzete, megoldásra váró problémái.

66. óra Bőség és éhínség között

Fogalmak: eltartóképesség, túlnépesedés, vándorlás, mennyiségi és minőségi éhezés, éhség-övezet, túlfogyasztás, fizetőképes kereslet, zöld forradalom, kemizálás, földbirtok-koncentráció, társadalmi egyenlőtlenség, biotechnológia, génkezelt növények, talajpusztulás (erózió), túllegeltetés, elsivatagosodás, túlhalászás

A legfontosabb összefüggések:

- az eltartóképesség fogalma,
- az élelmezésben megfigyelhető szélsőségek a Föld különböző helyein,
- az éhínségekre megoldást kínálhat a „zöld forradalom”,
- az élelmiszertermelés növelésének korlátai.

67. óra Elfogynak-e a Föld kincsei?

Fogalmak: megújuló és meg nem újuló (fogyó) természeti erőforrás, újrahaznosítás, elsődleges és másodlagos energiaforrás, energiagazdaság, energiaszerkezet, energiaválság, energiahatékonyság, alternatív energiaforrás, biomassa, bioüzemanyag, OPEC

A legfontosabb összefüggések:

- megújuló és nem megújuló energiaforrások,
- energiatudatosság, takarékoság, alternatív energiaellátás

68. óra A geoszférák környezeti problémái

Projektfeladatok a téma feldolgozására – tanulói beszámoló az elvégzett munkáról.

69. óra A fenntartható fejlődés kérdőjelei

Fogalmak: fenntartható fejlődés, egyensúly, ökológiai lábnyom, nemzetközi összefogás, civil környezetvédő szervezet, WHO, UNICEF, FAO, UNESCO, UNEP, WWF

Topográfiai ismeretek: Rio de Janeiro

A legfontosabb összefüggések:

- a fenntartható fejlődés fogalma, célja,
- Mire hívja fel a figyelmet az ökológiai lábnyom?
- teendők a fenntartható fejlődés érdekében,
- az összefogás szükségessége

70. óra Összefoglalás

71. óra Témazáró

72–74. óra Év végi rendszerezés